

деятельности в условиях внедрения инклюзивного обучения, инновационных подходов к управлению учебным заведением. Рассмотрены вопросы подготовки руководителей ПТУЗ к созданию и развитию инклюзивной учебной среды во время повышения квалификации в ГВУЗ «УМО» НАПН Украины.

Ключевые слова: социальная модель инвалидности, инклюзия, инклюзивное образование, инклюзивная учебная среда.

Pashchenko O.V.

CREATION AND DEVELOPMENT OF INCLUSION OF EDUCATIONAL ENVIRONMENT ARE IN VOCATIONAL EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

The article deals with training managers of vocational school for planning actions for creation and development of inclusive learning environment during training in SHEE «University of Educational Management» NAPS Ukraine. Author examined legislation of Ukraine for inclusive education in the context of international legal framework, the questions of conceptual aspects of inclusive education, especially activities of the institution in terms of inclusive education and inclusive development of a plan of the institution and especially its implementation. It is marked, that philosophy of inclusion is based on the social model of understanding the disability and the approach is based on observances of fundamental human rights. The components of provision of education for pupils with special educational needs in VTEE, to realize that may be subject to change in the overall structure of professional training, updating curriculum, adapting them to current conditions and the use of modern teaching methods and pedagogical skills and professionalism of teachers of vocational schools. The role of managers of vocational schools in organizing monitoring of activities in terms of inclusive education, innovative approaches to management. Determining the optimal ways and means of implementing inclusive education, based on respective legal, educational, personnel and information support. Exact ways of improving the educational achievements of all students are certain by the use of inclusive practice, which takes place through a process of evaluating the activity of the educational institution.

Key words: inclusion, the concept of inclusion, inclusive learning environment, the social model of disability inclusive development plan.

УДК 378.937+378.126+378.14+510+371.03

Перець О.Б., Туркот Т.І.*

СТРУКТУРА ТА СУТНІСНІ ОЗНАКИ ГОТОВНОСТІ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН ДО ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЕКТУВАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті запропоновано визначення поняття «готовність учителів природничо-математичних дисциплін до педагогічного проектування з використанням інформаційних технологій» та окреслюються сутнісні ознаки готовності до цієї діяльності: багаторівневість змісту, системність, динамічність. Структурними компонентами означеної готовності визначено мотиваційний, когнітивний, операційно-технологічний та особистісно-технологічний. Автори підкреслюють, що на кожному етапі проектно-педагогічної діяльності необхідною є рефлексія, результати якої спрямовуються на забезпечення успішності педагогічного проектування і професійно-педагогічний саморозвиток.

Ключові слова: підготовка, готовність, структура готовності учителів природничо-математичних дисциплін до педагогічного проектування з використанням інформаційних технологій, багаторівневість, ситемність, динамічність.

Прогресивний розвиток науки і техніки вимагає орієнтації навчально-виховного процесу у вищих та загальноосвітніх навчальних закладах на формування у випускників уміння самостійно здобувати необхідну інформацію, застосовувати отримані знання

* © Перець О.Б., Туркот Т.І.*

в умовах швидко змінюваної дійсності, творчо підходити до розв'язання завдань життєдіяльності. За такого підходу будь-які технології навчання розглядаються під кутом зору необхідності забезпечити максимально сприятливі умови для освіти та самоосвіти і розвитку особистості. Однак стихійні інноваційні зміни далеко не завжди уможливають досягнення позитивних освітніх результатів. Цей факт актуалізує необхідність підготовки учителів до особливого виду діяльності — педагогічного проектування, в структурі якого зберігаються базові пріоритети освіти і враховуються швидкоплинні соціальні зміни.

Аналіз результатів психолого-педагогічних досліджень показує, що нині в дидактиці вищої школи та педагогічній практиці накопичено значний досвід, який охоплює багато сторін професійно-педагогічної освіти. Проблемі формування професійної готовності студента – майбутнього педагога – присвячено роботи О. Абдулліної [1], В. Арнаутова [2], М. Громкової [4], І. Підласого [8] та ін. Важливою, на наш погляд, є теза І. Підласого, в якій акцентується увага на значенні інформаційних технологій (ІТ) для сучасної освіти і, зокрема, педагогічного проектування: «НІТ відкриває можливості проектування нового навчального середовища; детально обґрунтовує особливості сучасного етапу інформатизації, окреслюючи особливості використання НІТ в освітньому процесі: «Чому в НІТ присутнє слово «Нові»? Адже інформаційними технологіями в школі були завжди і є тепер книги (праця з ними). Але тільки з появою нових швидкодіючих ЕОМ та відповідного програмного забезпечення можливості роботи з інформацією якісно змінюються і значно розширюються. ...НІТ — це все, що забезпечує школі доступ до інформації та її використання для потреб навчання і виховання» [8, с. 255]. Проте, незважаючи на багатогранність проведених досліджень, вони не вичерпують усіх аспектів підготовки учителів природничо-математичних дисциплін до педагогічного проектування з позиції перспективи формування системного бачення педагогічної дійсності, прогностичного мислення, готовності до професійно-педагогічного проектування з використанням інформаційних технологій. У зв'язку з цим метою статті визначено висвітлення структури та сутнісних ознак готовності учителів природничо-математичних дисциплін до педагогічного проектування з використанням інформаційних технологій.

Відповідно до поставленої мети з'ясуємо зміст поняття «готовність до педагогічного проектування з використанням інформаційних технологій».

Зіставляючи погляди вчених-педагогів (І. Богданова, М. Клімова, З. Курлянд, А. Линенко, Т. Подобєдова, Т. Койчева та ін.) на сутність понять «підготовка» і «готовність», підготовку будемо розглядати як процес, а готовність — як узагальнену характеристику якості результату процесу підготовки майбутнього вчителя до виконання професійних функцій. Ураховуємо також, що згідно із загальнонауковим принципом цілісності готовність до педагогічного проектування та готовність до професійно-педагогічної діяльності загалом знаходяться між собою у взаємозв'язку і взаємозалежності. Їх зміст та характер функціонування визначаються дидактичними особливостями навчальної дисципліни, яку викладає вчитель, його ставленням до педагогічної діяльності та індивідуальними професійними рисами особистості. Ми поділяємо думку М. Клімової, яка окреслює сутнісні характеристики готовності студентів до професійної діяльності в цілому і до виконання окремих її елементів зокрема: багаторівневість змісту, системність, динамічність [7, с. 225].

І. Богдановою, дослідниця позиція якої є близькою до нашої, багаторівневість змісту готовності до проектної діяльності розглядається як єдність просторово-часових характеристик, які концентрують одночасно багаторівневість зв'язків і відносин, вирізняють часовий та результативний рівні готовності, що відображають характер становлення і ступінь прояву якостей особистості (повна готовність, часткова готовність, неготовність) [3, с. 227].

Системність готовності полягає в тому, що її структура — це складне системне утворення, яке інтегрує комплекс більш простих елементів і виконує певні функції. Рівень сформованості елементів готовності і сила зв'язку між ними визначає характер діяльності студентів. Отже, можна говорити, що готовність майбутніх учителів до проектної діяльності повинна мати системний характер, оскільки їй притаманні атрибути, які властиві системам, що здатні до самоорганізації та саморозвитку (стійкість, потреба в розвитку, багаторівневність), має власну внутрішню логіку формування, що ураховує логіку розвитку кожного окремого елемента, але не є їх простою сумою.

Динамічність відображає процесуальний характер формування у студента готовності до проектної діяльності, тобто етапи цього процесу. М. Клімова пропонує виокремити такі етапи формування готовності: базова теоретична підготовка, акумуляція досвіду педагогічної діяльності й узагальнення досвіду [7, с. 226].

Однією з робіт, в яких досліджується готовність учителів використовувати технічні засоби навчання (ТЗН), зокрема комп'ютерну техніку, в навчально-виховному процесі, є дисертаційне дослідження О. Царенка [10]. Поняття «готовність учителя до ефективного застосування технічних засобів навчання» науковець визначає як синтез таких взаємопов'язаних компонентів:

1) мотиваційний (зацікавленість і позитивне ставлення до використання ТЗН у навчально-виховному процесі, усвідомлення необхідності їх застосування і поповнення знань про педагогічні можливості та методичні особливості використання сучасної навчальної техніки);

2) операційно-пізнавальний (знання будови і принципу дії сучасної навчальної техніки і методики її застосування, здатність постійно вдосконалювати свою майстерність з питань ефективного використання ТЗН);

3) емоційно-вольовий (цілеспрямованість, самостійність, упевненість в успішному застосуванні ТЗН, здатність зосередитися на поставленому завданні);

4) оцінний (оцінка власної готовності до застосування ТЗН у навчально-виховному процесі), який визначає вміння вчителя аналізувати і коригувати свою діяльність та діяльність учнів, пов'язану з використанням ТЗН.

Р.Гурін, досліджуючи особливості підготовки майбутнього вчителя до застосування нових інформаційних технологій (НІТ) у навчальному процесі, окреслює готовність як інтегровану якість особистості майбутнього вчителя, що виявляється, по-перше, в підвищенні продуктивності мислення, розвитку пам'яті, навичок, розширенні і поглибленні знань за допомогою використання НІТ та їх засобів; по-друге, у наданні можливості обирати способи дій, здійснювати самоконтроль за виконанням власних дій та прогнозувати шляхи підвищення продуктивності роботи у процесі інформатизації процесу навчання [5, с. 48]. Ураховуючи специфіку завдань статті, звернемо увагу на компоненти та показники професійної готовності майбутніх учителів до застосування НІТ, в яких важливою визначається спрямованість на формування у студентів умінь висувати гіпотезу, здійснювати вибір і композицію навчального матеріалу, подавати навчальну інформацію та забезпечувати діагностику її засвоєння з використанням НІТ. Тобто чітко окреслюється можливість використання нових інформаційних технологій як засобу підготовки студентів до педагогічного проектування.

З позицій системного підходу до професійної діяльності вчителя (С. Смірнов, Л. Столяренко, І. Харламов та ін.) та з огляду на вищевикладене доходимо висновку щодо взаємозв'язку рівня володіння НІТ та ефективністю професійно-педагогічної діяльності як частини та цілого. При цьому розвиток одного з елементів впливає на розвиток іншого та системи в цілому, що у свою чергу загалом позитивно впливає на розвиток готовності вчителя до професійно-педагогічної діяльності.

Таким чином, готовність майбутнього вчителя природничо-математичних дисциплін до педагогічного проектування засобами ІТ ми розглядаємо як новоутворення в структурі особистості та її інтегративну характеристику, що має властивості динамічності, системності та багаторівневості і знаходить вияв у здатності педагога плідно використовувати інформаційні технології у проектуванні педагогічних процесів і систем та управлінні проектною діяльністю учнів.

Узагальнення результатів досліджень у галузі педагогічного проектування засобами НІТ [2; 3; 6; 10 та ін.] дозволило виокремити основні компоненти готовності вчителів природничо-математичних дисциплін до педагогічного проектування засобами ІТ, конкретизувати показники цієї готовності та окреслити її загальну структуру (рис.1).

Як засвідчує рисунок, структурними компонентами означеної готовності можна визначити:

- мотиваційний компонент (М);
- когнітивний компонент (К);
- операційно-технологічний компонент (Т);
- особистісний професійний компонент (О).

Мотиваційний компонент (М) (від лат. *movere* — приводити в дію, штовхати) визначається як усвідомлення майбутнім учителем мети і змісту педагогічного проектування, розуміння значення НІТ у професійно-педагогічній діяльності в цілому і проектно-педагогічній діяльності зокрема, особистісне ставлення студента до науково-дослідної роботи в галузі педагогічного проектування. Показниками мотиваційного компонента було визначено: інтерес до науково-дослідної роботи, наукового пошуку в галузі педагогічного проектування; самостійність у наукових пошуках; намагання активно оволодівати знаннями і вміннями в галузі педагогічного проектування; потребу в оволодінні новими інформаційними технологіями з метою використання в педагогічному проектуванні; усвідомлення мети і змісту педагогічного проектування; бажання організовувати проектну діяльність учнів та керувати нею.

Когнітивний компонент (К) (від лат. *cognitio* — «знання, пізнання») у структурі готовності до проектної діяльності з використанням НІТ визначається як система знань і вмінь, якими повинен володіти сучасний учитель природничо-математичних дисциплін.

Показниками когнітивного компоненту було обрано спеціальні фахові знання; знання з дидактики та уміння використовувати їх в практиці викладання фахового предмета; знання методики викладання природничо-математичних дисциплін; знання нових інформаційних технологій та можливостей їх використання у процесі педагогічного проектування та управління проектною діяльністю учнів; психолого-педагогічні знання щодо мети, змісту, методів та засобів педагогічного проектування й управління проектною діяльністю учнів. При характеристиці готовності майбутніх учителів природничо-математичних дисциплін до педагогічного проектування засобами ІТ слід зважати на специфіку когнітивного компонента, адже фахова компетентність студентів цього напрямку підготовки передбачає наявність умінь:

- 1) якісного аналізу і різноманітних інтерпретацій математично виражених закономірностей, які мають місце в процесах і явищах природи;
- 2) різних інтерпретацій графічних залежностей між величинами і зв'язків між явищами і процесами, поданими у графічній (чи іншій) формі;
- 3) змістових інтерпретацій різних аналогій, які мають місце в хімічних, фізичних і біологічних процесах;
- 4) презентації різних видів наукової інформації (просторових моделей, мікрооб'єктів, перебігу мікропроцесів, які неможливо продемонструвати іншими видами наочності, окрім використання нових інформаційних технологій).

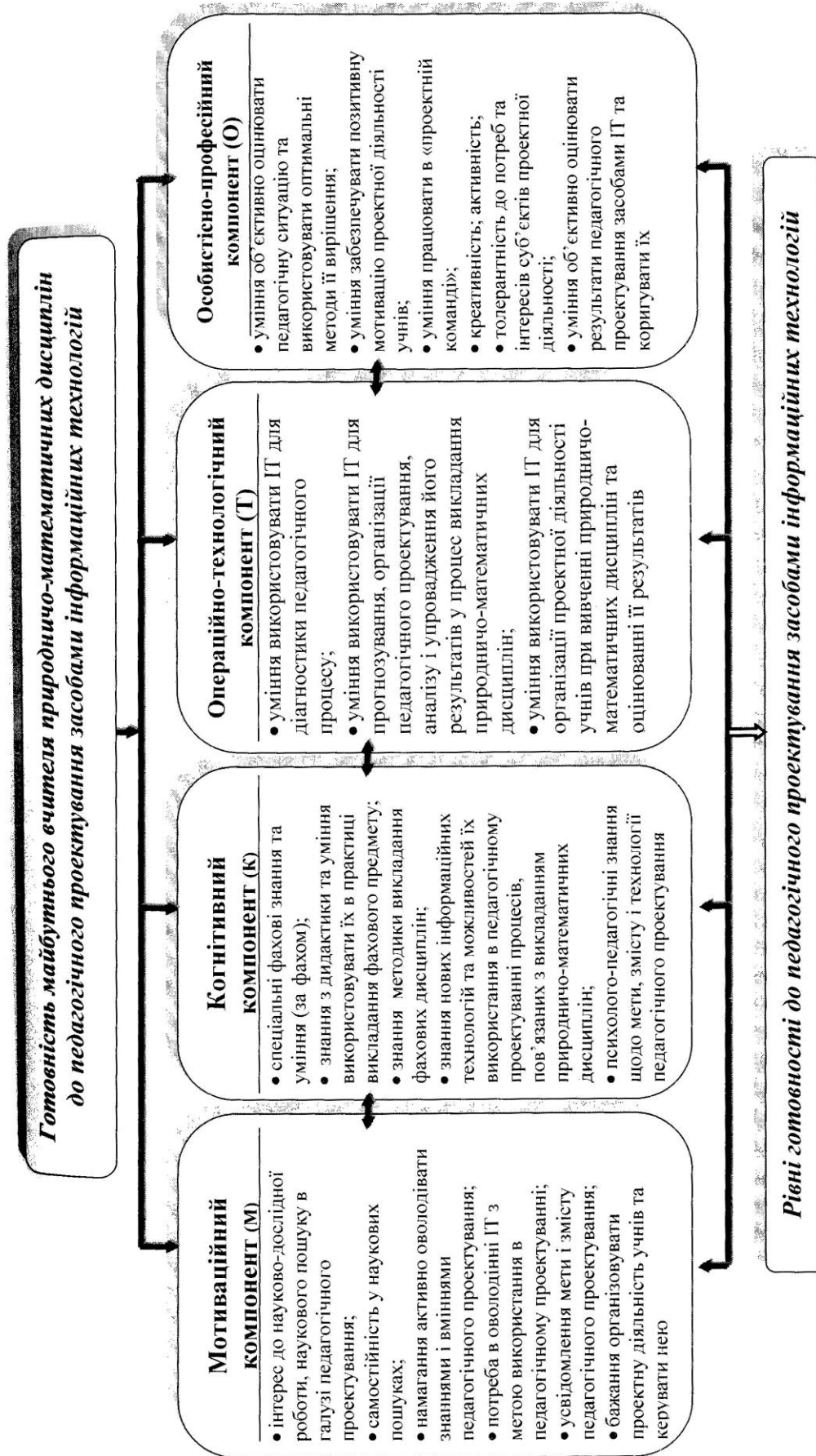

Рис.1. Структура готовності майбутнього вчителя природничо-математичних дисциплін

Операційно-технологічний компонент (Т) має відображати рівень володіння майбутніми вчителями засобами ІТ у процесі педагогічного проектування. Показниками операційно-технологічного компонента є уміння використовувати ІТ для діагностики педагогічного процесу; уміння використовувати ІТ для прогнозування і організації педагогічного проектування; уміння використовувати ІТ для організації та оцінювання результатів проектної діяльності учнів при вивченні природничо-математичних дисциплін.

Особистісний професійний (О) компонент характеризується такими показниками: уміння об'єктивно оцінювати педагогічну ситуацію та використовувати оптимальні методи її вирішення; уміння забезпечувати позитивну мотивацію та сприятливий психологічний мікроклімат взаємодії в системах «учитель — учень», «учень — учень» під час індивідуальної та колективної проектної діяльності; організувати співробітництво «в проектній команді»; наявність у педагога таких рис, як активність, толерантність, потреба у співробітництві; креативність; уміння об'єктивно оцінювати результати педагогічного проектування засобами ІТ та коригувати їх.

Отже, наразі педагогічне проектування розглядається як важлива ланка, компонент метадіяльності — професійно-педагогічної діяльності, що є предметом дослідження нової галузі педагогічних знань — проективної педагогіки, поняттєво-категоріальне ядро якої складають поняття «проект», «педагогічний проект», «педагогічне проектування». У розвиток ідей проективної педагогіки педагогічне проектування визначаємо як особливу складову педагогічної діяльності творчого характеру, що здійснюється в умовах сучасного інформаційно-освітнього середовища і спрямована на забезпечення його ефективного функціонування з використанням новоствореного продукту — педагогічного проекту. Педагогічне проектування як цілеспрямована діяльність учителя зі створення інноваційного продукту має складну структуру, компонентами якої окреслено: діагностування, прогнозування, моделювання, конструювання та реалізацію проекту в навчальному процесі. На кожному етапі проектно-педагогічної діяльності здійснюється педагогічна рефлексія, результати якої спрямовуються на забезпечення успішності педагогічного проектування і професійний розвиток майбутнього вчителя.

Більш детальне дослідження дидактичних можливостей використання нових інформаційних технологій у підготовці майбутніх учителів природничо-математичних дисциплін до педагогічного проектування ми розглядаємо як один із напрямків подальших наукових пошуків.

Література:

1. Абдуллина О. А. Личность студента в процессе профессиональной подготовки / О. А. Абдуллина // Высшее образование в России. – 1993. – № 3. – С. 165-170.
2. Арнаутов В. В. Опыт инновационно-моделирующей деятельности по проектированию образовательных процессов / В. В. Арнаутов // Педагогика. – 1988. – № 1. – С. 18-23.
3. Богданова І. М. Прикладна педагогіка: дидактичні можливості інформаційно-модульної технології: [методичні рекомендації] / Інна Михайлівна Богданова. – Одеса: Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, 2001. – 79 с.
4. Громкова М. Т. Психология и педагогика профессиональной деятельности: учеб. пособие для вузов / Майя Тимофеевна Громкова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 415 с. — (серия «Педагогическая школа. XXI век»).
5. Гурін Р. С. Підготовка майбутнього вчителя гуманітарного профілю до застосування нових інформаційних технологій у навчальному процесі загальноосвітньої школи: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.04 / Гурин Руслан Сергійович. – Одеса, 2004. – 222 с.

6. Жиденко Т. А. Використання методу проектів на уроках інформатики : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. [«Уніфікація природничо-математичної освіти в контексті європейського виміру»], (30-31 жовтня 2007 р.) і Т. А. Жиденко. – Херсон : Айлант. – 2007. – С. 96-101.
7. Климова М.В. Сущность понятия «готовность будущего учителя к использованию экспертных систем в профессиональной деятельности»: материалы X Всероссийской научн.-практ. конф. [«Методология и методика формирования научных понятий у учащихся школ и студентов вузов»] / М.В. Климова. - Челябинск: Изд-во ЧППУ, 2004. – ч. I. – С. 223-226.
8. Підласий І. П. Практична педагогіка або три технології: [інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти] / Іван Павлович Підласий. – К.: Видавничий дім «Слово», 2004. – 616 с.
9. Подобедова Т. Ю. Подготовка будущих учителей гуманитарного профиля к педагогическому проектированию: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.04 / Подобедова Татьяна Юрьевна. – Ялта, 2005. – 241 с.
10. Царенко О. М. Педагогічні основи формування у майбутніх учителів умінь застосовувати ТЗН у навчально-виховному процесі: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.09 «Теорія навчання» / О. М. Царенко. – К., 2000. – 18 с.

Перець О.Б., Туркот Т.І.

СТРУКТУРА И СУЩНОСТНЫЕ ЧЕРТЫ ГОТОВНОСТИ УЧИТЕЛЕЙ ЕСТЕСТВЕННО-МАТЕМАТИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН К ПЕДАГОГИЧЕСКОМУ ПРОЕКТИРОВАНИЮ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

В статье предложено определение понятия «готовность учителей естественно-математических дисциплин к педагогическому проектированию с использованием информационных технологий» и очерчиваются сущностные черты готовности к этой деятельности: многоуровневость содержания, системность, динамичность. Структурными компонентами очерченной готовности определены: мотивационный, когнитивный, операционально-технологический и личностно-технологический. Авторы указывают, что на каждом этапе проектно-педагогической деятельности необходимой является рефлексия, результаты которой ориентируются на обеспечение эффективности педагогического проектирования и профессионально-педагогическое саморазвитие.

Ключевые слова: подготовка, готовность, структура готовности учителей естественно-математических дисциплин к педагогическому проектированию с использованием информационных технологий, многоуровневость, системность, динамичность.

Perets O.B., Turkot T.I.

STRUCTURE AND ESSENTIAL FEATURES OF READINESS OF TEACHERS OF NATURAL AND MATHEMATICAL SUBJECTS TO PEDAGOGICAL PLANNING BY MEANS OF USING INFORMATION TECHNOLOGIES

In the article the necessity to train teachers of natural and mathematical subjects to pedagogical planning by means of using information technologies has been grounded, the essential features of readiness to this activity, such as multilevel content, systematicness, dynamism, have been characterized. Authors of the article determine the level of readiness of future teachers of natural and mathematical subjects to pedagogical planning by means of information technology as a new formation in the structure of personality and its integrative characteristics.

This readiness finds expression in teacher's ability to use information technology effectively in the planning of pedagogical processes and systems and management of planning activities of students. The motivating, cognitive, operational-technological and personal-professional structural components of the above mentioned readiness have been outlined. Authors of the article identified indicators of

forming each of the defined components. It was emphasized that at each stage of planning and pedagogical activities it should be the reflection, the results of which are aimed at ensuring the success of pedagogical planning and professional pedagogical self-development.

As one of directions of further scientific researches it was determined by more detailed investigation of didactic possibilities of new information technologies in training future teachers of natural and mathematical subjects to pedagogical planning.

Key words: training, readiness, structure of readiness of teachers of natural and mathematical subjects to the pedagogical planning by means of the information technology, multilevel, systematicity, dynamism.

УДК 373.3-051:378.046-021.68

Примакова В.В.*

МЕТОДИЧНА СЛУЖБА ЯК СТРУКТУРНА СКЛАДОВА СИСТЕМИ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ СЕРЕДИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Статтю присвячено розгляду проблеми розвитку районних (міських) методичних кабінетів як науково-методичних центрів вдосконалення професійної компетентності і педагогічної майстерності вчителів початкових класів; простежено етапи зародження, становлення і розвитку організаційних форм і змісту методичної роботи з педагогічними кадрами в Україні періоду з середини ХХ століття до сьогодення. Визначено роль методичних кабінетів у забезпеченні якісної післядипломної освіти вчителів початкової школи; схарактеризовано особливості функціонування таких установ на сучасному етапі розвитку вітчизняної освітньої галузі та їх вплив на розвиток професіоналізму педагогів.

Ключові слова: районні та міські методичні кабінети; післядипломна педагогічна освіта; райпедкабінети; науково-методичні центри; розвиток професіоналізму; вчителі початкових класів.

Діяльність методичної служби в Україні в сучасних умовах спрямовано на забезпечення постійно зростаючих професійних запитів і вимог до рівня компетентності педагогічних працівників. До закладів і установ методичної служби належать сьогодні центральний, обласні та регіональні інститути післядипломної освіти педагогічних кадрів, академії неперервної освіти, факультети підвищення кваліфікації при університетах, районні та міські методичні кабінети, департаменти та відділи освіти, інші установи. Районні (міські) методичні кабінети і центри виконують багато важливих освітніх функцій, основними з яких є посилення інформаційної, консультативної допомоги вчителям в організації ними експериментально-дослідницької, пошукової, проектної, аналітико-прогностичної, діагностичної, моніторингової, експертної діяльності, що передбачено чинним Положенням про районний (міський) методичний кабінет (центр).

На необхідність належної методичної підготовки вчителів у різні часи вказували педагоги-гуманісти минулого В. Вахтеров, М. Остроградський, М. Пирогов, К. Ушинський та ін. Проблеми розвитку вітчизняної педагогічної освіти та професійного розвитку фахівців розглядали сучасні науковці Л. Березівська, В. Кузьменко, Н. Слюсаренко, О. Сухомлинська. Історичний аспект становлення і розвитку післядипломної освіти педагогічних кадрів досліджувався в працях С. Крисюка, А. Кузьмінського, Л. Медвідь, Н. Протасової, В. Пуцова, П. Худоминського. Теоретико-методологічні засади підвищення кваліфікації вчителів обґрунтували І. Жирносець, А. Зубко, В. Олійник, В. Пашков та ін. Значний внесок у дослідження

* © Примакова В.В.*